

OSVRTI

MLADI, KATEHEZA I LITURGIJA

Rudi Paloš

Kateheza je neizostavno povezana s liturgijom.¹ Bilo bi međutim krivo tvrditi da u tom pogledu posebna povlastica pripada upravo mladima. Naime, iako nam se koji puta, pogotovo zadnjih godina, čini da je liturgija „tvrđi orah” za mlade, teško da bi se moglo reći da je to istina, ako je uopće istina, jedino s obzirom na mlade. Jer, osvrnemo li se oko sebe, vidjet ćemo da niti druge kategorije vjernika nisu drugačije s obzirom na svoj odnos prema liturgiji. Dovoljno je npr. pogledati koliko odrasli vjernici sudjeluju u nedjeljnoj liturgiji. Za to nam nisu potrebna nikakva istraživanja ili putovanja u daleke zemlje. Osvrnemo li se oko sebe, vidjet ćemo da posvuda ima vjernika svake dobi i zanimanja koji osjećaju određenu poteškoću s prakticiranjem svoje vjere pa tako i sa sudjelovanjem u liturgijskim slavljinama.

KATEHEZA I LITURGIJA

Liturgijski pokret u XIX. i XX. st. ponovno je istaknuo *povijesno-spasenjsku* dimenziju liturgije, kao i njezinu *kristološku, crkvenu i eshatološku* dimenziju.² Kateheza treba biti u službi aktivnog, svjesnog i autentičnog sudjelovanja vjernika u liturgiji, uvodeći vjernike u značenje obreda i ujedno ih odgajajući za molitvu, zahvaljivanje, pokoru, simbolički govor,³ a o

tome treba voditi brigu i obnovljena „liturgija riječi”, napose homilija koja uvijek treba biti i evangelizacija, navještaj Radosne vijesti Isusa Krista.⁴ Tako će do potpunog izražaja doći međusobno i neizbježno prožimanje kateheze i liturgije, koje, dok s jedne strane ističu svoju neovisnost, s druge ne mogu, a da se međusobno ne oslanjaju jedna na drugu. Može se tako reći da je liturgija u određenom smislu kateheza, jer u sebi sadrži i proročku i poučnu dimenziju. Liturgija je ujedno i cilj i zadatak kateheze, koja, ukoliko je odgoj u vjeri, ima zadatak i uvoditi u život, kako bi postali svjesni i bili sposobni doživjeti sve ono bogatstvo koje dolazi do izražaja u liturgijskim slavljinama i u liturgijskoj simbolici.⁵ Sve je to u teoriji i u našem

¹ H. De Lubac je to izrazio slijedećim riječima. Crkva čini euharistiju, ali i euharistija čini Crkvu” (*Meditations sur l’Eglise*, Paris, Aubier 1953.

² O odnosu liturgije i kateheze vidi opširnije u: E. ALBERICH, *Kateheza i crkvena praksa*, Zagreb, KSC 1986, VI:1. pogl., str. 199.

³ Usp. OKD, 25.

⁴ Usp. EN, 43.

⁵ Usp. E. ALBERICH, „Liturgia e catechesi”, u. J. GEVAERT (ur.), *Dizionario di catechetica*, Leumen (Torino), 1986, str. 387–389. Napominjem da Katehetski salezijanski centar u Zagrebu priprema hrvatsko izdanje tog katehetskog leksikona.

razmišljanju sasvim jasno, ali u praksi smo svi mi svjedoci mnogovrsnih teškoća koje često vidimo, ali mnogo puta ne znamo kako bismo ih izmijenili ili „izliječili”. Možda je upravo zbog toga uvijek iznova potrebno o njima barem razmišljati.

MLADI I KATEHEZA

Govoreći o mladima, često je puta osobito prikladno razlikovati tri razdoblja u životu mlade osobe: predadolescenciju, adolescenciju i mladost u pravom smislu riječi, među ostalim i stoga što u tom razdoblju ljudskoga života i neznatne vremenske razlike uključuju ponekada i vrlo velike međusobne razlike, a nerijetko su i razlog međusobnog udaljavanja i nerazumijevanja.⁶

Iako je mladi naraštaj oduvijek zauzimao posebno mjesto u ljudskoj zajednici, ipak se u novije vrijeme posebna briga posvećuje upravo mladima. Moglo bi se nabrojiti brojne pothvate kojima su u središtu bili ili još uvijek stoje upravo „mladi”.⁷ Svakako je zanimljivo da zanimanje za mlade, bilo na tzv. „svjetovnom” bilo na specifično crkvenom i katehetskom području ne jenjava. Umnažaju se različiti pothvati, organiziraju se razni „okrugli stolovi”, rasprave, seminari, izdaju se više ili manje debele knjige i rasprave u kojima je nerijetko riječ upravo o mladima. O mladima govore i mnogobrojni crkveni dokumenti.⁸ Mladenačko je razdoblje od temeljne važnosti za kršćanina,⁹ jer mladi čovjek na svakom području, pa tako i s obzirom na vjeru, zauzima određeni stav i stvara odluke, od kojih će nekima ostati vjeran tijekom čitavoga života.

MLADI I LITURGIJA

O mladima i o njihovu odnosu prema liturgiji već je toliko toga rečeno da nam se čini kako se gotovo ništa ne može učiniti. Među kršćanima ima onih koji drže da su mladi izgubljeni za Crkvu (ne misle li možda ti isti da su mladi izgubljeni i za ljudsko društvo općenito?) pa prema tome i za liturgiju, drugi opet drže da im treba dati poseban prostor i mjesto u župnoj zajednici za specifično „njihovu” li-

turgiju, a svakako ima i onih koji drže da je još uvijek moguće „pomirenje” između te dvije struje i ravnomjerno uključivanje mladih u cjelokupni život crkvene zajednice pa i u liturgiju. Iako su nemirne godine mladenačkih pobuna i glasnogovorničkog uzvikivanja parola te traženja mladenačkih prava već odavno prošle,¹⁰ ipak se još uvijek ne može reći da su se mladi u potpunosti uključili u suvremenu ljudsku zajednicu i da su našli svoje istinsko mjesto u suvremenom društvu. Tome su među ostalim dokaz i sve učestaliji zahtjevi za produženim obvezatnim školovanjem¹¹ koje bi, prema zamisli njegovih zagovornika, trebalo pomoći mladima da se lakše i jednostavnije uključe u svijet „odraslih”.¹²

⁶ Usp. OKD, 83.

⁷ Sjetimo se npr. 1985. g. koju su, na prijedlog Ujedinjenih naroda, po cijelom svijetu slavili upravo kao Godinu mladih. Govoreći o katehezi, napomenimo da je prije deset godina veliki crkveni skup, sinoda biskupa u Rimu 1977. g., raspravljala napose o katehezi i mladima. Ovu, 1988. g., proglasio je papa Ivan Pavao II, prigodom stote obljetnice smrti sv. Ivana Bosca, posebnom „godinom milosti za mlade”.

⁸ Neka mi na ovom mjestu bude dopušteno spomenuti najnovije pismo pape Ivana Pavla II „Iuvenum patris” (Otac mladih) koje je papa prigodom stote obljetnice smrti sv. Ivana Bosca uputio vrhovnom poglavaru Salezijanske družbe, E. Viganou. U dokumentu je prije svega riječ o stotoj obljetnici don Bosove smrti i o njegovoj zauzetosti za Crkvu i mladež svoga vremena te o njegovu značenju za nas danas. Papa odmah na početku ističe da „Crkva, osobito snažno ljubi mlade: uvijek, ali nadasve u ovom razdoblju koje je već blizu dvijetisućitoj godini, osjeća da ju Gospodin zove da na njih gleda s posebnom ljubavlju i nadom, držeći odgoj mladih jednom od svojih prvotnih pastoralnih odgovornosti” (*Iuvenum patris*, br. 1).

⁹ Usp. OKD, 82.

¹⁰ S time u vezi dovoljno je spomenuti 1968. godinu da nam pred oči dođu studentske, ne baš previše tihe i mirne, manifestacije. Iako je studentskih nemira i raznovrsnih traženja mladenačkih i studentskih prava bilo i prije i poslije te godine, ipak je nekako, možemo sada mirno reći, „u povijesti”, ostalo zapisano da je u tom smislu godina 1968. na poseban način znakovita.

¹¹ Neke su zemlje već uvele obvezatno desetgodišnje školovanje, negdje se, pa tako i kod nas o tome češće ili rjeđe raspravljalo, a negdje se, kao npr. u novije vrijeme u Italiji, upravo ovih dana baš taj problem ponovno postavlja u pitanje.

¹² S time u vezi neki su međutim naveli i druge, „skrivenije” razloge: rastuća nezaposlenost koja bi se

Nakon svega dosad rečenoga, ne treba nas čuditi ako kažemo da mladi i danas imaju što reći, iako možda nisu više tako glasni kao nekada. Jasno je da mladi, ovdje mislim na mlade kršćane, misle i govore i o liturgiji. Koji puta to čine u obliku posebno sastavljenog pisma, u kojem se obraćaju crkvenoj zajednici,¹³ ističući svoju nadu i izražavajući svoju zabrinutost.

Budući da je sadržaj malo prije spomenutog „freiburškog” pisma u određenom smislu značovit za sve nas, navodim ukratko o čemu pišu mladi. U freiburškoj se biskupiji, kažu mladi, u zadnje vrijeme sve češće slavi euharistija i u malim skupinama. To je mladima dalo priliku da dožive dublje iskustvo zajednice u duhu Gospodina Isusa Krista, a ujedno ih je upoznao i s Biblijom. Ponegdje mladi redovito pripremaju nedjeljna misna slavlja. Laici se pripremaju za misna slavlja, primaju posebne službe u tom smislu. Uz te i druge pozitivnosti, mladi ističu i svoje želje: neka im se dopusti da aktivno sudjeluju u animiranju liturgije (spontane molitve, homiletski razgovor, služba čitača), žele da ih se animira kako bi znali organizirati i voditi slavlja riječi, traže i za djevojke aktivno sudjelovanje u liturgijskim službama, potiču zajedničko traženje novih oblika slavlja, zalažu se za redovito slavlje euharistije i u malim skupinama, kako bi se produbilo iskustvo zajedništva i euharistije, traže da ih se još bolje pouči u poznavanju Biblije i liturgije. Na kraju se mladi napose obraćaju odraslima, svećenicima, biskupima i daju konkretne prijedloge za nedjeljno euharistijsko slavlje.

Prigodom stote obljetnice don Boscove smrti i tom prilikom proglašene „svete godine”, odnosno „milosne godine mladih”¹⁴ rimski Zbor za bogoslužje odlučio je da se za cjelokupnu Crkvu pripremi dokument o „mladima i liturgiji”. Taj je pothvat ujedno u skladu sa željom raznih biskupskih konferencija koje su već više puta tražile da se i za mlade priredi nešto slično dokumentu koji već postoji za djecu.¹⁵ U tu je svrhu tajnik Zbora za bogoslužje, mons. V. Noe ustanovio posebnu studijsku komisiju kojoj je zadatak da pripremi taj dokument.¹⁶ Komisija je sastavila poseban upitnik u odnosu na mlade (=13–19 god.) prema liturgiji, koji je upućen u mjesne Crkve, kako bi se na temelju

dobivenih podataka mogao sastaviti dokument koji će što je više moguće biti vjeran odsjaj postojeće stvarnosti, ali i konkretan putokaz za budući rad.¹⁷ Na poslani upitnik došli su od-

mogla smanjiti time što se, produženim školovanjem, mladi kasnije uključuju u svijet rada, kao i potreba za stvaranjem školovanijeg naraštaja i slično.

13 U svibnju prošle, 1987. godine, održan je u Freiburgu biskupijski kongres „Zajednice mladih katolika” o liturgiji, na kojem je sudjelovalo oko 500 mladih koji su u 34 radne skupine raspravljali o liturgiji i mladima. Mladi su na kraju tog svojevrsnog kongresa uputili pismo kršćanskim zajednicama u svojoj biskupiji (usp. svibanjski broj časopisa „Gottesdienst” za g. 1987, str. 65–69), Nijemci su već prije proveli i nekoliko istraživanja o tome kako i koliko mladi pohađaju npr. nedjeljnu misu te su ustanovili da se od 1953. do 1971. g. postotak katolika koji svake nedjelje idu na misu smanjio od 49,6% na 35,6%. Postotak mladih koji redovito idu na misu još je manji. U prosjeku ih je 1971. g. bilo 24,9% (16–20 godišnjaci) odnosno samo 17,3% (21–29 godišnjaci). (Za ove, kao i za druge podatke u vezi s mladim njemačkim katolicima, vidi: Ch. BAUMLER, „Kirche und Gottesdienst”, u E. Feifel i dr. (ur.), *Handbuch der Religionspädagogik*, Gütersloh–Zürich, Einsiedeln, Köln, Gerd Mohn–Benziger, 1977, II. izd., I. sv., str. 191–204.

14 Usp. bilj. 7.

15 „Direktorij za mise s djecom”, što su ga na hrvatskom objavili „Služba Božja” i „Mali koncil”.

16 Članovi su komisije: dva Nijemca (H. Rennings, predsjednik i M. Klockener, tajnik), jedan Francuz (J. Evenou), dva Talijana (salezijanci M. Sodi i G. Venturi) i jedan Španjolac (salezijanac A. Aldazabal). Radu komisije, koje se već nekoliko puta sastala u Rimu (prvi puta 4. listopada 1986., a zadnji je sastanak bio 23. listopada 1987. g.) uvijek je prisustvovao i mons. Noe zajedno s podtajnikom P. Marinijem. (Usp. J. ALDAZABAL, *Los jóvenes y la liturgia*, u: „Mision joven”, br. 124 (svibanj) 1987, str. 51–57.

17 Upitnik se sastoji od 7 pitanja: 1. Da li u vašoj zemlji postoje smjernice na području „mladi i liturgija” (sa strane biskupske konferencije, sa strane liturgijske komisije ili u nekoj biskupiji posebno)?; 2. Postoje li u vašoj zemlji organizacije, pokreti ili centri koji istražuju odnos mladih prema liturgiji, koji prakticiraju posebne oblike liturgije za mlade ili objavljuju materijale, uzorke i slično s time u vezi; 3. Postoje li u vašoj zemlji statistike s obzirom na stav mladih prema Crkvi odnosno s obzirom na sudjelovanje mladih u liturgiji?; 4. Postoje li u mentalitetu mladih vaše zemlje i u njihovu stilu života, pozitivni vidovi koji bi mogli olakšati sudjelovanje tih mladih u liturgiji (npr. osjećaj za zajedništvo i za slavlje, otvorenost prema simbolima i znakovima)?; 5. Postoje li u vašoj zemlji posebne poteškoće s obzirom na temu „mladi i liturgija” – zbog situacije u kojoj se nalaze mladi, zbog situacije u kojoj živi Crkva?; 6. Koji su problemi mladih s obzirom na ono što se odnosi na liturgiju – a) s ob-

govori iz 55 zemalja.¹⁸ Odgovori su raspoređeni prema zemljama i prema pojedinim pitanjima. Na svom drugom sastanku, od 26. do 28. veljače 1987. g. komisija je pregledala tako nastali „dosier” i na temelju njega sastavila prednacrt dokumenta „Mladi i liturgija” o kojem se raspravljalo na sastanku 23. listopada 1987. g. Odlučeno je da se ponovno razmotre pojedine opaske i da se u proljeće ove, 1988. godine komisija ponovno sastane kako bi se, ako je moguće, prišlo konačnom definiranju dokumenta i njegovom objavljivanju. Prema „Prednacrtu” dokumenat, koji je namijenjen pastirima mladih kao i laicima koji suraduju u pastoralnoj brizi za mlade, sastojat će se od pet dijelova: Mladi u Crkvi, Opća načela o odnosu mladih i liturgije, Neki elementi liturgijskih slavlja s mladima, O sudjelovanju mladih u raznim liturgijskim slavljinama, O sudjelovanju mladih u euharistijskom slavlju.¹⁹ Prema svemu sudeći, oni koji se nadaju velikim novostima ili nekim zahvatima u stilu „deus ex machina” bit će razočarani, dok će istinski pastoralni radnici, tj. svi oni koji su na tom polju već konkretno zauzeti, biti ohrabreni i potaknuti da i dalje neumorno i hrabro rade, otvoreni poticajima Duha. Dokumenat uz to ističe pozitivnost današnjih mladih, koji, kao što je općenito poznato, nisu vezani uz neku mrtvu tradiciju i otvoreni su za novo. Poteškoće za sudjelovanje mladih u liturgiji ne proizlaze toliko iz liturgije, koliko iz općeg stanja svijeta u kojemu mladi danas žive, kao i iz općeg stanja vjere i Crkve. Mlade treba razumjeti, mlade treba ohrabriti, ali mlade treba i postupno uvoditi u razumijevanje i život vjere. U tom su smislu nadasve prikladna i poželjna razna liturgijska slavlja, iako treba uvijek na umu imati da je euharistija vrhunac. Kad je govor o euharistiji, iako se preporučaju slavlja u malim skupinama, ipak se ističe da je zajedničko euharistijsko slavlje cijele crkvene zajednice ideal i normalni oblik slavljenja.

U današnje vrijeme svakako treba mladima dati mogućnost da i u liturgiji mogu npr. upotrebljavati suvremena sredstva društvenog pripočavanja, a isto im tako treba omogućiti da pjevaju razne (novе, posebno za njih skladane, ali npravno i tradicionalne liturgijske pjesme).

Jednom riječju, preporučuje se stvaralaštvo, ali i zdravi razum.

ZAKLJUČAK

Danas se sve više učvršćuje uvjerenje da je želja Božanske Providnosti da se odrasli, napose roditelji i odgojitelji, zdušno zauzmu za odgoj mladih,²⁰ a ta se želja, kao i pothvati, očituju i na području kateheze i liturgije. U tom pogledu treba izbjegavati previše općenite i olako stvorene zaključke koji današnje mlade drže „nepopravljivima” ili „izgubljenima za Crkvu i liturgiju”. Mladi su i danas spremni vjerovati i kao takvi žele sudjelovati i u liturgijskim obredima. Predvoditelji liturgijskih slavlja, kao i pastoralni radnici općenito, trebaju biti otvoreni za potrebe i želje mladih nastojeći ih usmjeriti prema plodonosnom iskorištavanju vlastitih želja i potreba, u skladu s mogućnostima i crkvenom predajom. U tome svoju ulogu i zadaću nalazi i crkvena kateheza, a kao pouzdan smjerokaz svakako će poslužiti i dokumenat Zbora za bogoštovlje, „Mladi i liturgija”.

mladi i liturgija općenito?; 9. Navedite imena stručnjaka na tom području kojima bismo se mogli obratiti s time u vezi.

¹⁸ Iz Evrope su npr. odgovori pristigli iz Austrije, Danske, Francuske, Irske, Istočne i Zapadne Njemačke, Italije, Jugoslavije, Litvanije, Malte, Poljske, Španjolske, Švicarske, Velike Britanije.

¹⁹ Izgleda, barem prema tekstu Prednacrtu, da dokumenat neće toliko ići za tim da donese neke bitne novosti, nego više za tim da donese usmjerenja i ohrabrenja pastoralnim radnicima u konkretnom radu. Možda će se donijeti obrazac posebne euharistijske molitve, ili će se potaknuti da to učine pojedine Biskupske konferencije (u najnovijem talijanskom misalu, uz nama već dobro poznate četiri euharistijske misne molitve—kanona, objavljen je dodatak u kojem se donose tekstovi još šest misnih molitava — četiri oblika tzv. petog kanona te dva oblika kanona za mise u kojima se naročito želi istaknuti pomirenje i pokoru).

²⁰ Usp. *Iuvenum Patris*, br. 20.